
Med romunsko resničnostjo in baladnim raziskovanjem

30. mednarodno posvetovanje raziskovalcev balad,
Bukarešta, Romunija (14.–20. avgust 2000)

Med 14. in 20. avgustom 2000 so se na jubilejnem 30. posvetovanju raziskovalcev balad v Bukarešti zbrali vsi tisti, ki so na tak ali drugačen način povezani s svetom ljudskih balad.

Prireditelj posvetovanja je bila univerza v Bukarešti, njen oddelek za literaturo, etnologijo in folkloro in seveda kot glavni organizator univ. prof. dr. Nicolae Constantinescu, predstojnik katedre za etnologijo in folkloro.

Bukarešta se je dobesedno topila od vročine, ko sem z nekaterimi kolegi stopila iz letališke stavbe in že so nas pričakali ljubeznivi gostitelji ter nas odpeljali v Akademica hotel v neposredni bližini univerze. V stavbi zraven hotela smo imeli vsa predavanja in diskusije. Dvomilijonsko mesto je brenčalo od gibanja, v strogem centru so se lesketali novi hoteli, malo naprej pa sta po isti cesti vzporedno pripeljala najnovejši avtomobil in konjska vprega. Kot neke vrste kulturni šok. Toda pravi pretres je šele sledil. Na ulicah je ležalo, hodilo, teklo na stotine zapuščenih psov, v tropih ali posamezno, žejnih in podhranjenih. Moj prvi vzgib je bil, ko sem prispela v hotel, kjer so na pragu sedeli psi z žalostnimi očmi, da jih ogovorim, pobožam. Toda naši gostitelji so nas začeli svariti pred »nevarnimi psi«, ki naj bi napadali, grizli idr. Seveda je bilo to daleč od resnice, psi so bili samo preplašeni, drugače pa izjemno ljubeznivi in nikakor ne napadalni. In tako se je začela sodobna balada o bukareštanskih psih s srečanjem, vsakodnevnim druženjem med odmori, kjer smo si delili hrano in vodo, kjer se je na dvorišču hotela okoli mene vsako jutro, opoldne in zvečer zbralo nekaj psičk z mladički, mladih in neugnanih psov, starejših in dostojanstvenih in plašnih ali celo apatičnih kužkov. Vsi pa so hrepenečih in žalostnih oči zrli vame, tako da je moja naloga poleg predstavljanja slovenske baladne tradicije postala še predstaviti slovensko

humanost in naklonjenost zapuščenim bitjem. Tako sem jim ves teden nosila hrano, jih božala, se z njimi po slovensko pogovarjala in jim vsaj za trenutek odkrivala, da je lahko človeški svet tudi prijazen in ne samo krut ali brezbrizen. Že po enem samem dnevu so mi začeli ponujati tačke, se dobrikati in se me nežno dotikati s smrčki. Balada o »prekletih psih« je na koncu simpozija dejal eden od udeleženi, sama bi rekla balada o bitjih, »ki jim ljudje zavidajo njihovo naravno ljubkost« (Sussana Tamaro), zato jih zavračajo. Poleg zapuščenih psov smo na bukareštanskih ulicah videli tudi zapuščene otroke in revne starce in starke. Revni gospe smo omogočili hotelski obrok. To je bila romunska resničnost, ki je na nekatere kolege še kako vplivala, drugi pa so si zatiskali oči.

Pod vtisom vsakodnevnega druženja s temi zavrženimi bitji je potekala konferenca, ki je združila kar šestdeset raziskovalcev iz Romunije, Nemčije, Ukrajine, ZDA, Madžarske, Belgije, Portugalske, Hrvaške, Škotske, Danske, Norveške, Finske, Makedonije, Francije, Anglije, Walesa in Slovenije, predstavljenih je bilo več kot štirideset referatov. Zelo velika je bila zastopanost romunskih kolegov, ki so se izkazali za izjemne raziskovalce, njihovi referati so bili zelo dobri. Teme predavanj so bile tokrat povezane s tretjim tisočletjem. Govorili smo o vlogi in položaju balad ter njihovem raziskovanju na prehodu v novo tisočletje, o baladah in identiteti v spreminjajočem se svetu, o baladah in sorodnih zvrsteh. Program predavanj in drugih spremljevalnih dejavnosti je bil zelo poln, vendar je organizatorju uspelo, da je bilo naše druženje zelo pisano, da smo v diskusijah lahko osvetlili še tista vprašanja, ki so se nam porajala ob poslušanju predavanj. Poleg predavanj so nam organizatorji želeli predstaviti tisto svetlo in prijazno Romunijo, predvsem pa Romunijo, kjer naj bi ljudsko izročilo še živelo, raziskave o njem pa bile upoštevane in cenjene od oblasti. Predstavili so nam delovanje univerze, njenih oddelkov ter romunske akademije za znanost, kjer sem izvedela za Slovence zanimiv podatek, da je bil Urban Jarnik njen član.

Gostitelji so nam priredili sprejem pri rektorju univerze, nas peljali na ogled romunskega kmečkega muzeja na prostem, na izlet v Targoviste, (kjer je bil leta 1989 ujet Ceausescu), v Sinaio, kjer smo imeli priložnost videti znamenito pravoslavno cerkev in samostan Dealu Monastery, kjer so nam priredili obed. Posebno zanimivo je bilo poslušati dva pravoslavna duhovnika, ki sta nam pred jedjo in po njej zapela zahvalno molitev. V Sinaii smo si ogledali še pravljичno lepo kraljevo palačo Hohenzollern. Eno popoldne smo preživeli na obisku v Inštitutu za etnografijo in folkloro C. Brailou, kjer smo si ogledali njegovo delovanje in publikacije. Podatek, da v arhivu hranijo 4000 voščenih valjev, me je osupnil, saj je to neizmerna dragocenost za evropsko kulturno dediščino. Obiskali in ogledali smo si še predsedniško palačo Petroceni, kjer smo bili sprejeti pri svetovalki predsednika in so nam priredili

koncert vokalne in inštrumentalne ljudske glasbe, ki je bila žal bolj komercialna kot izvirna. Pravo izvirno ljudsko glasbo in ples smo imeli priložnost videti in slišati le na izletu, ko so nam v slikovitih razvalinah samostana nekje na poti v Sinaio predstavili pol ure resnično izjemnega ljudskega izročila. Ko smo se vračali domov, smo imeli še pozno večerjo v restavraciji v bližini Bukarešte, kjer so nam priredili koncert njihove znane interpretke ljudskih pesmi Marie Vadure. Njeno petje pa je bolj spominjalo na pevke narodnozabavne glasbe kot na poustvarjanje ljudskega. To je bilo kar veliko razočaranje, čeprav se je zdelo, da nam hoče prireditelj pokazati tisto »najboljše«, kar premore romunska kultura.

Predavanja so razčlenjevala spoznanja evropske in svetovne raziskovalne misli na področju balad z razmišljanji folkloristov, etnologov, literarnih zgodovinarjev, lingvistov ali samo ljubiteljev ljudskih balad. Referenti so govorili o zbirkah portugalskih balad (**J. J. Dias Marques**), o raziskovanju romunskih balad v drugi polovici 20. stoletja (**Sabina Ispas**), o t. i. plesnih baladah na Ferskih otokih (**Frances J. Fisher**), o angleškem preporodnem gibanju in vlogi balad v njem (**David Atkinson**), valižanskih baladah (**Wyn E. James**), belgijski baladi kot zgodovinski pesmi (**Anne Caufriez**), pojavu Indije kot teme v angleški baladni tradiciji (**Gerald Porter**). **Nicolae Constantinescu** je predstavil vprašanje poučevanja ljudske balade na univerzi v Bukarešti skozi preteklost; **Kirsten Kearney** je govorila o sodobnih škotskih literarnih ustvarjalkah, ki so jemale tako motive, teme, ritme za svojo lastno ustvarjalnost iz škotske baladne tradicije. **Ildiko Kriza** je razpravljala o ugankah v madžarskih baladah in se spraševala, kje je konec enega žanra in kje se začenja drugi, posebno pozornost je posvetila liku Kralja Matjaža, ki nastopa kot baladni lik in lik v ugankah; **Thomas A. McKean** je govoril o melodičnih izrazih, ki jih pevci balad uporabljajo za opis interpretacije petja balad na Škotskem. Ugotavljal je, da pevci sami pri opisu dobrega petja ločujejo dobrega pevca od slabega po posebni estetiki petja (doživeto petje, posebno vsebinsko in melodično poudarjanje fraz). Njegova terenska spoznanja so bila, da pevci večinoma svobodno uporabljajo izraze za načine petja v primerjavi z ustaljenimi baladnimi obrazci idr. Zelo zanimiv tudi za slovensko pesemsko izročilo je bil referat **Sigried Rieuwerts** iz Nemčije, ki je govorila o angleškem zbiralcu in zapisovalcu balad Childu (ekvivalent našemu Štreklju) ter njegovi zbirki, ki je vsebovala tudi že podatke o zapisih tistih tipov balad, ki so poleg angleške variante, zapisani tudi drugod po Evropi – že takrat je uvrstil med balade Twa Sister o Brajdiki in Ančiki (Š 117), ki jo je zapisal Korytko. V opombi je Child zapisal, da je balada slovenska.

Naj mi bo dovoljeno, da spregovorim še o slovenskem prispevku, ki sem ga naslovila Slovenska balada na prehodu v tretje tisočletje. Govorila sem o tem, da slovensko ljudsko balado v današnjem času lahko opazujemo z

različnih vidikov – kot še vedno živo ljudsko izročilo na terenu, pri t. i. srečanjih z ljudskimi pevci in godci, v preporodni glasbi, baladno izročilo kot del t. i. mitologije slovenskega naroda, kot nacionalni kanon, ki prodira v literaturo, glasbo, politiko, družbeno življenje Slovencev nasploh. Ti elementi t. i. mitologije slovenskega naroda so predstavljeni z dvema likoma iz slovenskega ljudskega baladnega izročila, z Lepo Vido in Kraljem Matjažem, ki sta dobila posebno mesto, ne samo v ljudskem pesništvu temveč tudi v literaturi, kulturi in slovenski družbi nasploh. Poseben poudarek referata je na tem, da je v slovenskem prostoru ljudska balada še zelo živa, da jo najdemo na terenu, da jo v svoj repertoar vključujejo poustvarjalci, da dobiva veliko pesniških realizacij v poeziji. Kar pomeni, da se bosta položaj in vloga ljudske balade še spreminjala v naslednjem tisočletju, zdi pa se, da se ne bo spremenil njen pomen za slovensko identiteto, za jezik in kulturo.

Pogovori, spoznavanja in druženja so bili tisti del posvetovanja, ki je bil meni najljubši, saj smo si prav v odmorih in na izletu ter pohajkovanju po mestu, v dialogih izmenjali veliko več informacij o posameznih baladnih izročilih, načinih raziskovanja po svetu, literaturi, ki jo uporabljamo, in tudi o deželah, od koder prihajamo, kot pa v samih predstavitvah referatov. Vse to nam je tisti teden spremenilo v babilon jezikov, spoznanj in doživetij, bili smo predstavniki narodov in v konglomeratu kultur spoznavali vse, kar nas je zblíževalo in razdruževalo. Tako smo bili znanstveniki in navadni ljudje, kazali ali zakrivali smo svoje obraze, predvsem pa smo pokazali človečnost ali brezbriznost ob kruti romunski resničnosti, ki smo jo včasih gledali z distance, saj smo vedeli, da bomo ob koncu tedna odpotovali domov.

Marjetka Golež Kaučič